

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
Anthony Burgess
A CLOCKWORK ORANGE

Copyright © International Anthony Burgess Foundation, 1962
Translation Copyright © 2025 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-05828-4

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

ENTONI BERDŽES

PAKLENA POMORANDŽA

S engleskog preveo

Zoran Živković

Prevod 21. poglavlja

Aleksandar B. Nedeljković

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2025.

PRVI DEO

GLAVA PRVA

„Šta, dakle, da se radi, a?“

Kao i obično, bili smo zajedno: ja, to jest, Aleks, i moja tri drugara: Pit, Džordži i Dim, kome je to ime potpuno odgovaralo*. Sedeli smo u *Milkbaru Krava* razbijajući glavu time šta da radimo te večeri, te tamne, prilično suve, prokleta hladne zimske večeri. *Milkbar Krava* bio je mesto gde ste mogli da pijete mleko, ali i još ponešto. Možda se vi, o braćo, više ne sećate kako izgledaju ta mesta, zato što se stvari tako brzo zaboravljaju, a novine više niko i ne čita. Dakle, tu su pored mleka prodavali i nešto drugo. Nisu imali dozvolu za točenje pića, ali zato nije bilo zakona koji bi branio da se spravljaju neke od onih novih stvarčica koje su oni stavljali u dobro staro mlekce. Mogli ste da ga pijete sa velocetom, sintemeksom ili drenkromom, odnosno sa još nekoliko sličnih droga

* Dim (eng.) – priglup, tupav. (Prim. prev.)

koje su vam pomagale da dobrih petnaestak minuta gledate sa visine Boga, njegove anđele i sve svece u vašoj levoj cipeli, dok vam se vatromet raspršava po mozgu. Ili ste mogli da pijete mleko puno noževa, kao što mi to kažemo, koji bi vas izoštrili iznutra i pripremili za malo „dvadesetorice“; i mi smo upravo to činili ove večeri kada počinje moja priča.

Džepovi su nam bili puni love, tako da nije postojala preka potreba da raspalimo nekog starca na ulici i da ga gledamo kako se kupa u vlastitoj krvi dok delimo plen na četiri dela, kao ni da primenimo ultranasilje nad nekim cvokotavim, prosedim bakutanerom koji drži radnju, pa da smejući se brzo odmaglimo sa dnevnim pazarom. Ali, kako kažu, novac nije sve.

Nas četvorica bili smo obučeni po poslednjoj modi, koja se tih dana sastojala od para veoma uskih pantalona, sa starim, razlabavljenim steznicima – kako smo ih mi zvali – koji su prianjali uz telo ispod bedara, služeći kao neka vrsta oznake koju ste mogli prilično jasno da razaberete pod određenim svetlom. Moja oznaka imala je oblik pauka, Pitova oblik šake, Džordžijeva je ličila na neobičan cvet, a kod jadnog starog Dima to je bila rožnata izbočina veoma slična licu klovna. Dim nije baš najbolje shvatao stvari i bio je, van svake sumnje, najtupaviji od nas četvorice. Sakoi su nam bili strukirani, bez revera, ali sa veoma naglašenim ramenima (odnosno „plećima“, kako smo ih mi zvali) što je izgledalo kao podsmevanje onima čija su ramena već imala

takav oblik. A zatim, braćo, imali smo kravate jarkobeke boje, poput krompir-pirea, sa nekom vrstom oznake načinjene viljuškom. Nismo nosili suviše dugačku kosu i imali smo lake čizme, pogodne za šutiranje.

„Šta, dakle, da se radi, a?“

Naspram nas sedele su tri mačke, ali mi smo bili brojniji, a među nama je važilo pravilo – svi za jednog, jedan za sve! Mačke su takođe bile obučene po poslednjoj modi, sa purpurnim, zelenim i narandžastim perikama, od kojih nijedna – po mojoj slobodnoj proceni – nije koštala manje od tri ili četiri njihove nedeljne plate. Imale su i prikladnu šminku (duga oko očiju i usne namazane veoma široko). Nosile su dugačke, veoma prave crne haljine, a na grudima su im bili prikačeni srebrnasti bedževi sa različitim muškim imenima: Džo, Majk i slično.

To su verovatno bila imena momaka sa kojima su se spanđale još pre no što su napunile četrnaest godina.

Zurile su u nas i ja predložih (a isto je bilo na usnama još dvojici) da se malo „promuvamo“ sa njima; to je značilo da prethodno moramo da se otarasimo Dima, što je moglo jednostavno da se izvede ako mu kupimo pola litre belke sa grumenom sintemeksa, ali onda bi pravila igre bila narušena. Dim je bio vrlo, vrlo ružan a i sasvim u skladu sa svojim imenom, ali je zato predstavljao izvrnog makljaroša i bio je veoma spretan sa čizmama.

„Šta, dakle, da se radi, a?“

Čovek koji je sedeo pored mene na dugačkom plišanom sedištu što se pružalo duž tri zida odsutno je buljio u daljinu i mrmljao nešto sebi u bradu, kao – Aristotelova budalasta dela pomažu samo da se ciklame lepo rascvetaju. Rekoh, se-deo je tu, ali je zapravo bio u orbiti, a ja znam kako to izgleda pošto sam probao, kao i svi drugi uostalom, ali mi je sada, o braćo, to izgledalo kao kukavičluk. Kada popiješ staro dobro mlekce, onda se zavalíš i čini ti se da je oko tebe u stvari sama prošlost. Sve i dalje vidiš sasvim jasno – stolove, stereo, svetla, mačke i momke – ali ipak imaš utisak da se ceo taj dekor zapravo ne nalazi više tu. Hipnotisali bi te čizma, cipela ili nokat, a istovremeno si ubeđen da si mačor koga je neko zgrabio za krzno na potiljku. Zatim te taj neko tresao i tresao, sve dok ništa ne bi preostalo od tebe. Ne bi više imao ni ime, ni telo, ni sebe samoga; jedino bi još čekao da ti čizma ili nokat požute, da postanu još žući, najžućí. Tada bi svetla počela da prskaju poput atoma, a čizma ili nokat, ili bilo šta drugo, pa čak i malo prljavštine na nogavici, postajali bi sve veći i veći – veći i od celog sveta, i na kraju bi se našla pred samim bogom. Zatim bi usledio povratak i sa tvojih izobličениh usana razleglo bi se jedno „oho-ho-ho“. Sve je to bilo lepo ali i kukavički. Ti nisi došao na ovaj svet jedino zato da bi se susreo sa bogom. Te stvari samo iscede iz čoveka svu snagu i vitalnost.

„Šta, dakle, da se radi, a?“

Stereo je bio uključen. Izgledalo je da se glas pevača prolama sa jednog kraja bara na drugi, da uzleće do tavanice i da se ponovo strmoglavljuje nadole, fijučući od zida do zida. To je Berti Laski ispunjavao prostoriju svojim starim hitom *Ti prezireš moj lik*. Jedna od tri mačke naspram nas, ona sa zelenom perikom, izvijala je stomakom u ritmu muzike. Osećao sam kako počinju da me bockaju noževi iz starog dobrog mlekca, što je značilo da sam spreman za malo „dva-desetice“. Naglo zarežah kao pas: „Napolje, napolje, napolje, napolje!“, i raspalih iza uha onog čoveka što je odsutno sedeo pored mene, ali on ništa nije osetio, već nastavi sa svojim:

„Telefonska gvožđurija je kada farfarkulule postanu rubadubdub.“ Da je bio pri sebi, i te kako bi ga zbolelo...

„Gde napolje?“, reče Džordži.

„O, samo da prošetamo malo“, rekoah ja, „i da vidimo šta se događa, mala moja braćo.“

Izašli smo napolje, u veliku zimsku noć, a zatim krenu-smo ka Bulevaru Marganita. Na uglu Avenije Butbaj našli smo ono što smo tražili: malu šalu kojom ćemo započeti večer. Bio je to neki klecavi starkelja, nalik na profesora, sa cvikerima na nosu i razjapljenom gubicom koja je gutala hladan noćni vazduh. Nosio je knjige ispod miške i ofucani kišobran, a verovatno se vraćao iz Javne biblioteke u kojoj je u to vreme bilo malo sveta. Noću je teško mogao da se sretne na ulici neko od tih buržuja, s obzirom na to da je u ovom kraju bilo malo policajaca a dosta momaka; sem tog

matorog i nas nikog drugog nije bilo u blizini. Prišli smo mu veoma uljudno, i ja rekoh: „Izvini, brate.“

Malo se utronjao kad je spazio nas četvoricu kako mu se približavamo, iako smo to uradili sasvim mirno, uljudno i sa širokim osmesima, ali ipak reče: „Da? U čemu je stvar?“ Bilo je nečeg odlučnog u njegovom glasu, kao da je hteo da pokaže da se nije uplašio. Ja produžih:

„Vidim da nosiš knjige ispod miške, brate. Zaista je retko zadovoljstvo sresti nekoga ko još čita, brate.“

„Oh“, reče on sav uzdrhtao, „stvarno? Oh, shvatam.“

Počeo je da se okreće i da nas naizmenično posmatra; zatvorili smo lagano krug oko njega i dalje se bezazleno osmehujući.

„Da“, rekoh, „bio bih izuzetno srećan, brate, ako bi bio tako ljubazan da mi pokažeš te knjige koje nosiš ispod miške. Ništa mi se više ne dopada na ovom svetu od čistih knjiga, brate.“

„Čistih“, reče on. „Čistih, a?“ Pit mu naglo ote knjige i počeo da nam ih deli. Pošto ih je bilo tri, svako je dobio po jednu osim Dima; ona što je došla meni u ruke nosila je naslov *Osnovi kristalografije*. Ja je otvorih i rekoh: „Izvanredno, odišta prvorazredno.“ Nastavio sam polako da je prelistavam. A zatim, najednom, uzviknuh potresenim glasom: „Šta to vidim? Kakva je to prljava reč? Pocrvenim samo kad je pogledam. Razočarao si me, brate, stvarno si me razočarao.“

„Ali“, usprotivi se on, „ali, ali...“

„Dakle“, reče Džordži, „ovo su stvarno gadosti. Ima ovde jedna reč koja počinje sa *k* i jedna koja počinje sa *p*.“ Knjiga koju je on držao zvala se *Čudo snežne pahuljice*.

„Oh“, reče jadni stari Dim, gledajući preko Pitovog ramena i preterujući kao što je to uvek činio, „ovde piše šta joj je učinio, a tu je i slika i sve ostalo.“

„Ti si“, reče, „prljavi, perverzni starčić!“

„Čovek tvojih godina, brate...“, rekoh i počeh da cepam knjigu koja je bila kod mene. Ostali učiniše to isto sa knjigama koje su držali. Dim i Pit žestoko su se nadvlačili sa *Romboidalnim sistemima*, kao da im je u rukama pravo uže. Stari profa zavapi:

„Ali te knjige nisu moje! One pripadaju opštini! To što radite pravi je vandalizam, to je nečuveno!“ Ne prestajući da kukumavči u istom stilu, pokušao je da nam ih otme, što je bilo prilično dirljivo.

„Zaslužuješ dobru lekciju, brate, baš je zaslužuješ“, rekoh mu. Knjiga o kristalima koju sam ja držao imala je prilično čvrst povež i teško je mogla da se iscepa na komadiće; bila je izrađena u ono vreme kada su se stvari pravile da večito traju. Ipak, pošlo mi je za rukom da iscepkam nekoliko stranica i da ih bacim uvis poput pahuljica koje su možda bile malo velike; one zasuše matorog koji je i dalje cvileo, a drugi učiniše isto sa svojim knjigama, dok je stari Dim cupkao ukrug, kao klovn, što je uostalom i bio.

„Evo ti!“, reče Pit. „Evo ti kiša od kokica, ti prljavi čita-
oče gnusoba!“

„Đavole matori!“, doviknuh mu ja, a zatim počesmo da
ga obrađujemo. Pit ga je uhvatio za ruke, Džordži mu je
razjapio usta, a zatim mu je Dim istrgao gornju i donju ve-
štačku vilicu. Bacio ju je na pločnik gde je ja zgnječih či-
zmom, premda to nije bilo nimalo lako, jer je bila izrađena
od neke nove, veoma čvrste plastične mase. Starčić poče da
ispušta čudne šumove kao „uaf, uof, euf“ tako da Džordži
prestade da mu drži usta razjapljen a nabi mu bokser u be-
zubo ždrelo. Matori zacvile još bolnije, a zatim mu šiknu
krv. O braćo, kako je to bio divan prizor!

Skinuli smo ga potom dopola, ostavljajući ga samo u pot-
košulji i dugim gaćama (veoma starim; Dima to nagna da se
isceri). Pit ga zatim šutnu u stomak pa ga pustismo da ode.
Starčić krenu, teturajući se, pošto udarac nije bio suviše jak;
bolno je stenjao „oh-oh-oh“, ne shvatajući još uvek šta ga je
snašlo. Mi smo se cerili za njim neko vreme, a zatim poče-
smo da mu pretresamo džepove, dok je Dim skakutao okolo
sa ofucanim kišobranom. Nismo pronašli ništa naročito;
bilo je nekoliko starih pisama, od kojih su pojedina datirala
još iz 1960. godine i počinjala sa „Moj dragi i obožavani“ i
sličnim besmislicama. Iščeprkali smo još svežanj ključeva i
jedno rasklimatano nalivpero. Stari Dim prestao je da igra
s kišobranom i počeo je da čita naglas jedno od pisama, kao
da je hteo da pokaže praznoj ulici da i to ume.

„Moj dragi“, deklamovao je gotovo svečanim glasom, „misliću stalno na tebe pošto si daleko i nadam se da nećeš zaboraviti da se utopliš kada budeš izlazio uveče.“ Zatim se gromko nasmeja „Ho-ho-ho“, pretvarajući se da briše zadnjicu tom hartijom.

„Dobro“, rekoh, „prekinimo s tim, o braćo!“ U starčevim džepovima bilo je samo malo novca, ne više od tri golija. Pobacali smo tu sitninu pošto je bilo smešno dodavati je lepoj svotici koju smo već imali u džepovima. Zatim smo rastrgli kišobran, iscepali odelo i bacili parčiće niz vetar; tako smo, o braćo, završili sa starim profom. Nismo bogzna šta učinili, znam, ali to je bilo samo da se započne večer, i ja ne osećam potrebu da se izvinjavam bilo kome zbog toga. Noževi u mlekcima već su počeli moćno da me bockaju.

Prva stvar koju je sada trebalo da uradimo bio je jedan samarićanski gest: morali smo da se otarasimo jednog dela naše love, što nam je ujedno davalo podstreka da opelješimo neku radnju, ali nam je istovremeno i pribavljalo alibi. Ušli smo u *Vojvodu od Njujorka* u Aveniji Ejmis, gde su kao i obično sedela tri ili četiri odrpana bakutanera. Pile su neku tamnu, sapunastu tečnost koju su dobijale od SP-a (Socijalne pomoći). Sada smo bili dobri momci sa osmesima i *Ave Marija* na usnama, pa ipak su izabrani bakutaneri počeli da se tresu, a njihove staračke ruke, pune vena, nisu više uspevale čvrsto da drže čaše iz kojih se tečnost izlivala po stolu.

„Ostavite nas, deco“, reče jedna od njih, sa licem koje je podsećalo na geografsku kartu staru čitav milenijum. „Mi smo samo jadne starice.“

Nas četvorica samo smo proškr gutali zubima, cak-cak-cak-cak, zatim smo seli, pozvonili i sačekali da kelner dođe. Kada je stigao, sav nervozan i brišući ruke o prljavu kecelju, poručili smo četiri veterana (veteran je koktel spravljen od ruma i šeri brendija. Bio je veoma popularan u to vreme, a mogao je da se pije i sa malo limuna, što je predstavljalo kanadsku varijantu). Ja rekoh kelneru:

„Daj nešto hranljivo onim jadnim starim bakutanerima. Svakoj po dupli viski, a spremi im i nešto da ponesu.“ Izvadio sam svu lovu iz džepa i stavio je na sto, što učiniše i ostala trojica, o braćo.

Dupla pića bila su doneta preplašenim starim skitnicama, i one ostadoše za trenutak zbunjene, ne mogavši da progovore ni reči. Jedna od njih najzad promuca: „Hvala, mladići!“ Bilo je očigledno da su još uvek ubeđene kako će se dogoditi nešto loše. Svaka je dobila po bocu konjaka marke *general jank* da je ponesu sa sobom. Ja sam dao novac da se svakoj pošalje sledećeg jutra po tucе flaša one tamne sapunice ako budu htele da ostave svoje prljave adrese. Sa lovom koja je pretekla kupili smo im pitu od mesa, biskvite, sendviče sa sirom, pomfrit i štangle čokolade; sve je to bilo za ove olinjale drtine. Zatim rekosmo: „Vraćamo se za minut“, dok su stare kokoške još uvek mrmljale: „Hvala, mladići!“ i „Bog

vas blagoslovio, deco“! Izašli smo napolje bez ijedne kinte u novčanicima.

„Ovo baš oraspoloži čoveka, baš tako“, reče Pit.

Bilo je očigledno da je jadni stari Dim shvatio veoma malo od svega toga, ali se još uvek nije usuđivao da zatraži objašnjenje, jer se bojao da ga ne nazovemo glupim i budalastim tupavkom. Uputili smo se zatim ka uglu Avenije Etli gde su još uvek bile otvorene prodavnice slatkiša i cigareta. Nismo ih uznemiravali gotovo tri meseca, tako da je ceo kraj bio prilično spokojan. Naoružane patrole pajkana nisu se više mnogo muvale ovuda, pošto je tih dana bilo mnogo posla u severnom delu grada. Stavili smo maske, bile su nove i odista majstorski napravljene; predstavljale su lica istorijskih ličnosti. I tako, kada biste ih kupili, odmah ste dobijali i ime. Ja sam bio Dizraeli, Pit Elvis Presli, Džordži Hajnrih XIII, a jadni stari Dim bio je pesnik po imenu P. B. Šeli. Maske su bile prilično verne, sa kosom i svim ostalim, a specijalna plastika od koje su bile napravljene omogućavala vam je da ih smotate i sakrijete u čizmu kad god bi se za to ukazala potreba.

U radnju smo ušli nas trojica, dok je Pit ostao napolju da čuva stražu, iako je odatle teško mogla da nam zapreti neka opasnost. Slouzi, čovek koji je držao prodavnicu, krupan, ljigav vinopija, prozreo je odmah našu nameru i u jednom skoku pokušao je da se domogne telefona, a možda i svoje dobro podmazane puške sa šest prljavih metaka. Dim se

poput munje našao iza tezge. Zgrabio je nekoliko paketa duvana i zavitlao ih na njega: ovi se uz tresak rasprsnuše o reklamni plakat na zidu sa koga su se zubi neke dame cerili na mušterije, dok su joj se grudi gotovo prelivale iz dekoltea; jedina svrha svega toga bila je da se skrene pažnja na neku novu vrstu kolača. Sledeće što smo videli bila je jedna čudna, velika lopta koja se brzo otkotrljala iza zastora u unutrašnji deo radnje; to se stari Dim uhvatio sa Slouzijem ukoštac na život i smrt. Sa one strane zastora dopirali su nekoliko trenutaka odjeci dahtanja, krkljanja i teških udaraca. Stvari su padale sa polica, praštale su psovke, a razbijeno staklo razletelo se na sve strane. Mama Slouzi, žena, ukočeno je stajala iza tezge. Ona bi, bez sumnje, zvala pomoć da je imala priliku za to; ja brzo preskočih tezgu i ščepah je onako glomaznu i preterano namirisanu, sa krupnim, opuštenim grudima.

Stavio sam joj ruku na usta, da bih je sprečio da razglasi na sve strane o napadu i provali, ali ta kučka me je tako krvnički ujela da sam ja bio taj ko se razdrao na sav glas. Ona je uspela da mi se otrgne i počela je da zapomaže, što je bilo odista milina čuti. Razume se da smo posle toga morali da je malo jače udarimo jednim od tegova sa vage, a zatim sam je ja još tresnuo polugom kojom je trebalo da otvorimo kasu. Krv je ponovo šiknula kao kod onog starčića. Potom smo je oborili na pod i više iz zezanja nego sa nekom namerom pogledali joj odeću; jedan blag udarac čizmom zaustavio je konačno njeno cviljenje.

Gledajući je kako leži, razgolićenih grudi, pitao sam se vredi li ili ne uraditi ono, ali odustadoh jer smo to planirali za kasnije. Posle toga smo pokupili lovu iz kase – bio je dobar pazar te noći – a svako od nas uzeo je još i nekoliko kutija najboljih cigareta. Zatim smo odmaglili, o braćo.

„Kakvo debelo, veliko kopile...“, mrmljao je Dim.

Nije mi se dopadao njegov izgled. Bio je sav prljav i u modricama, kao čovek koji se tukao, što je on uostalom i radio, ali zato nije trebalo dozvoliti da se to primeti. Njegova kravata izgledala je kao da su je krave žvakale, masku više nije ni imao, a lice mu je bilo prašnjavo od valjanja po podu. Odveli smo ga, stoga, u prvu poprečnu uličicu i malo doveli u red, čisteći prljavštinu sa njega maramicama nakvašenim pljuvačkom. Za Dima je to bilo više od gesta pažnje. Zatim smo se trkom vratili u *Vojvodu od Njujorka*. Prema mom satu, bili smo odsutni svega desetak minuta. Bakutaneri su još uvek sedeli unutra srčuci onu svoju sapunicu i skoč koji su dobili od nas. Mi im rekosmo: „Zdravo, devojke, kako je ovde?“ One ponovo počеше sa starim: „Hvala, mladići, bog vas blagoslovio!“ Pozvonili smo još jednom i ovoga puta pojavio se drugi kelner. Naručili smo za nas pivo sa rumom, zato što smo bili mrtvi žedni, o braćo, a za matore ono što same budu htele.

Zatim im se ja obratih: „Nismo se mrdnuli odavde, zar ne?“ Odmah su shvatile i rekoše:

„Tako je, momci. Stalno ste nam bili pred očima, jeste. Bog vas blagoslovio, mladići!“ Zatim nastaviše da piju.

Uostalom, sve to i nije bilo tako važno. Prošlo je oko pola sata pre no što su se cajkani pojavili; bilo ih je samo dvojica, i to vrlo mladih, sa crvenim uniformama ispod velikih šlemova. Jedan od njih reče:

„Vi, tamo, znate li nešto o tome šta se dogodilo večeras u Slouzijevoj prodavnici?“

„Mi?“ upitah bezazleno. „Zašto, šta je bilo?“

„Krađa i razbojništvo. Dvoje su odvezeni u bolnicu. Gde ste vi bili večeras?“

„Ne sviđa mi se taj ton!“, rekoh. „Kakve su to prljave insinucije? Mnogo su nešto sumnjičavi ovi prikani, braćo.“

„Momci su čitavo veče bili ovde!“, povikaše uglas stare kokoške. „Bog ih blagoslovio, to su najbolji mladići na svetu. Malo je danas tako plemenitih. Bili su ovde sve vreme, jeste. Nisu se ni mrdnuli.“

„Samo pitamo“, reče drugi mladi cajkan. „Radimo svoj posao kao i svi ostali.“

Ali, ipak, pre no što su izašli, uputiše nam još jedan mračan, preteći pogled. Mi ih ispratismo prigušenim šištanjem: brrrrrrrrrrrr. Što se mene tiče, nisam mogao da ne budem pomalo razočaran što su se stvari odvijale tako loše ovih dana.

Nije bilo prave borbe. Sve je išlo lako i kao podmazano. Međutim, noć je tek počela...